

Katalaanit itsenäisyyttä vaatimassa

■ JYRKI RUOHOMÄKI

Liz Castro (toim.): *What's up with Catalonia*. Catalonia Press 2013.

Separatistiset itsenäisyysliikkeet ovat aktivoituneet monessa osassa Eurooppaa. Pisimmällä ollaan Skotlannissa ja Kataloniassa. Molemmilla alueilla pyritään järjestämään ensi vuonna kansanäänestys, jossa mitataan kannatus emämaasta irrottautumiselle. Skotlannin kansanäänestykselle on saatu myös Britannian pääministeri David Cameronin siunaus, ehkä siitä syystä, että ei-äännet tulevat todennäköisesti korjaamaan voiton. Kataloniassa tilanne on toinen. Madridin keskushallinto pitää kansanäänestystä perustuslain vastaisena, mutta kansanäänestyksen toteutussa Katalonian itsenäisyyden kannatus saattaisi mielipidemittausten mukaan ylittää 50 prosenttia.

Kansanäänestyksiä kuvaa hyvin tulehtunutta tilannetta Katalonian ja Espanjan keskushallinnon välillä. Todennäköistä onkin, että kansanäänestys tullaan järjestämään, vaikka se ei saisi virallista asemaa. Itsenäisyysmieliset tahtovat osoittaa, että sosiaalinen tahto, joka tarvitaan Espanjan valtion koossapysymiseksi, on kadonnut.

Katalaanien itsenäisyyskampanja ei rajoitu Pyreneiden niemi- maalle, vaan pyrkii vaikuttamaan etenkin Yhdysvaltoihin ja eurooppalaisiin. Esimerkki tästä on *What's up with Catalonia?* -teos, joka on Katalonian itsenäisyysprojektia monelta kantilta avaava kirjoitus- kokoelma. Kirja on tuotettu joukkovoimalla. Se on kustannettu in-

ternetissä kerätyillä yksityislahjoituksilla ja kirjaa on postitettu ympäri maailmaa poliitikoille, tutkijoille, journalisteille ja kansalaisaktiivisteille. Pamflettimainen kirja on jo itsessään kiinnostava osoitus horisontaalisesti vaikuttavasta itsenäisyysshankeesta ja sivistyneistön interventiosta politiikkaan, mutta mitä teos pitää sisällään?

Parisataisivuissessa teoksessa on 35 artikkelia, joiden kirjoittajat ovat tutkijoita, journalisteja ja muuta akateemista sivistyneistöä, pääosin Barcelonasta, mutta muutama myös muualta maailmasta. Esipuheen on kirjoittanut Katalonian itsehallinnon presidentti Artur Mas.

Skotlanti-linkki on esillä läpi teoksen. Kataloniassa ja Skotlannilla onkin paljon yhteistä. Ne jakavat historian osana unionivaltiota, mikä Katalonian tapauksessa muuttui Kastilian dominoimaksi keskusjohtoiseksi yhtenäisvaltioksi jo vuonna 1714. Tämän jälkeen katalonialaiset ovat eläneet Madridin alaisuudessa, tasoltaan vaihtelevissa autonomisissa ratkaisuisissa. Tänä aikana Katalonian itsenäisyysaate on ollut tasaisesti esillä. Se ponnahti kansainväliseen julkisuuteen ensimmäisen maailmansodan lopulla Woodrow Wilsonin neljäntoista periaatteen myötä. Tällöin Euroopan karttaa muokattiin urakalla, mutta kansallisvaltioita perustava idealismi jäi lopulta Versailles'n kokouksessa kansainvälisen järjestelmän vakautta painottaneen reaali-politiikan jalkoihin, eivätkä katalaanit saaneet itsenäisyyttään. Kirja kertoo, että Wilsonia ei ole kuitenkaan unohdettu.

Katalonia ja Ahvenanmaa

Wilsonin periaatteita ja niihin liittyvää keskustelua itsemääräämis-

oikeudesta ja kansansuvereniteetin rajoista olisi teoksessa kannattanut pohtia syvemmin. Katalaaneja varmasti kiinnostava ennakkotapaus on Kansainliiton päätös pitää Ahvenanmaa osana Suomea, ahvenanmaalaisten kulttuuriin, historiaan ja kieleen vetoavista argumenteista huolimatta. Kansainliitto jätti päätökseensä varauksen, jonka mukaan vakiintuneidenkin valtioiden rajoja tulee voida muuttaa, mikäli hallinto on menettänyt legitimitteettinsä tietyn kansanosan keskuudessa ja mikäli tämä kansanosa on autenttisella tavalla valmis kantamaan oman suvereniteettinsä. Kyseisen varauksen on usein tulkittu viittaneen käynnissä olleeseen Irlannin itsenäistymiseen, johon Kansainliitto ei Britannian vastustuksen vuoksi ottanut virallista kantaa.

Itsemääräämisoikeudesta käyty monitahoinen keskustelu tarjoaisi Katalonian itsenäisyysmielisille hyviä argumentteja. Tämän tyyppinen todistelu kirjasta kuitenkin valitettavasti puuttuu. Nyt argumentti lepää kielen, historian ja talouden varassa, vailla pohdintaa siitä, mitä valtiolla ja kansansuvereniteetillä oikeastaan tarkoitetaan.

Euroopan integraatiokehitys on kirjasta myös lähes kokonaan unohdettu, vaikka itsenäisen Katalonian EU-jäsenyyttä ei halutakaan antaa pois, edes hakuprosessin ajaksi. Tässä yhteydessä viitataan Saksan jälleenyhdistymisen tuomaan ennakkopäätökseen EU:n ”sisäisestä laajenemisesta”. Kirja ei nosta esiin kysymyksiä siitä, tarvitaanko Euroopassa todella uusia rajoja, tai mitä nämä rajat merkitsisivät Euroopan integraatiolle.

Kieli, kulttuuri ja talous

Kirjan tarkoituksena on antaa perustietoa siitä, mikä Katalonia oikeastaan on, ei käydä akateemista, tai käsitehistoriallista keskustelua. Tämä tehtävä tulee täytettyä, eikä muutaman sivun pituisissa jutuisissa kovin syvälle ehtisikään. Yksittäisille kirjoittajille jätetty tila on liian pieni akateemisempaan pohdintaan. Se, että Kataloniassa on oma kielensä ja kulttuurinsa tulee kyllä todistettua. Teoksen mukaan katalaaniksi julkaistaan enemmän kirjoja kuin suomeksi ja katalaania ensimmäisenä kielenään puhuvia on vakuuttava määrä. Tässä suhteessa Katalonian itsenäisyshankkeen suuri kannatus ei ole mikään yllätys. Espanjan keskushallinnon yritykset espanjalaistaa Katalonia tuodaan teoksessa tietysti moneen kertaan esiin. Tälläkin hetkellä kiistellään siitä, tulisiko Espanja ottaa viralliseksi opetuskieleksi katalaanin rinnalle. Kielellisesti Katalonia ei kuitenkaan vaikuta uhatulta, kuten julkaisumäärät ja kielellinen autonomia osoittavat.

Entä sitten suurempi autonomia osana Espanjaa, eli tie, jota Skotlanti tulee todennäköisesti kulkemaan? Tämän vaihtoehdon kirjoittajat tyrmäävät. Tämä on toki sallittua, mutta teesiä heikentää se, että autonomian mahdottomuutta ei juuri perustella. Professori Salvador Cardús in toteamus siitä, että autonomiset mallit ovat epäonnistuneet syistä, joiden kuvaaminen veisi liikaa tilaa kirjasta, on kuvaava. Väite voi hyvinkin pitää paikkansa, mutta lukija vakuuttuisi paremmin, jos saisi itse tehdä mainitun johtopäätöksen. Rivien välistä voi toki lukea läpileikkaavan pettymyksen Espanjan keskushallinnon toimiin. Madrid on jo vuosia tyr-

männyt perustuslain vastaisina katalaanien lakiesitykset autonomian lisäämiseksi. Katalonia ei ole esimerkiksi saanut veroautonomiamia, kuten Baskimaa. Katalonian verot kerää keskushallinto, jonka soveltaama tulonjakomalli tekee autonomiasta nettomaksajan yhteisössä, jonka jäsen se ei kirjoittajien mukaan halua olla.

Teos on koottu globaalina talouskriisin aikana ja se näkyy siinä, että Katalonian taloudellisen elinkelpoisuuden perustelevien saapajien huomiota. Katalonia on kiistatta eräitä Euroopan taloudellisesti toimeliaimpia alueita ja Espanjan talouden moottori. Katalonian itsenäistymiseen liittyykin valtavia taloudellisia riskejä. Miten käy Espanjan taloudelle, jos sen tuotteliain osa katoaa? Miten käy Katalonian taloudelle, jos sen tärkein kauppakumppani, Espanja, romahtaa itsenäistymisen seurauksena? Entä millaiset taloudelliset vaikutukset tällä olisi koko Euroopalle? Näitä kysymyksiä ei valitettavasti nosteta esille.

Katalonian taloudellinen kyvykkyys argumentoidaan uskottavasti, vaikka samalla todetaankin, että itsenäisyyttä ei haluta taloudellisin perustein (192), vaan koska katalonialaiset eivät yksinkertaisesti tahdo jatkaa valtiossa, jonka kansalaisiksi he eivät itseään tunne. Hieman puuroutuvan ja turhaa toistoa sisältävän kirjan viesti tuleekin parhaiten esiin Salvador Garcia-Ruizin avoimessa kirjeessä hänen espanjalaisille ystävilleen. Kirje kiteyttää katalaanien tahdon omaan valtioon asia-argumentteja ja vastaamatta jääneitä kysymyksiä paremmin. Mikäli Katalonian väestön enemmistö on samaa mieltä, muut argumentit menettä-

vät ennen pitkää merkityksensä ja loppu on historiaa.

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori ja tutkija Jyväskylän yliopistossa.